

КРИВОШЕЇНА І. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент, доцент кафедри інтелектуальної
власності та інформаційного права
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

СТАРОВІТ О. М.,

PhD,
асистент кафедри інтелектуальної
власності та інформаційного права
(Київський національний університет
імені Тараса Шевченка)

УДК 347.1

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.1.10>**ПУБЛІЧНІ ЛІЦЕНЗІЇ В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ**

У статті проаналізовано особливості правового регулювання нового виду правочинів, що знайшов своє нормативне закріплення в законі України «Про авторське право і суміжні права» від 1.12.2022 року. До прийняття зазначеного нормативно-правового акту публічні ліцензії згадувались лише на рівні рекомендацій. Публічні ліцензії допомагають правоволодільцю відійти від інституту традиційної охорони та розпоряджання майновими авторськими і суміжними правами, оскільки не всі правоволодільці бажають зберігати за собою всі права, передбачені законодавством.

Не зважаючи на новизну інституту публічних ліцензій в Україні, вони досить давно використовуються в інших розвинених країнах. На сьогодні ст. 48 Закону України «Про авторське право і суміжні права» розширила перелік правочинів на підставі яких може здійснюватись розпоряджання майновими авторськими і суміжними правами. Такі зміни в законодавстві відбуваються, крім забезпечення інтересів правоволодільців, ще й у зв'язку з розвитком інформаційно-телекомунікаційних технологій.

У статті проаналізовано дискусійні питання щодо правової природи ліцензій, оскільки в науковій літературі окреслилось два основних підходи: одні науковці виходять із договірної природи таких відносин, розглядаючи їх крізь призму договорів приєднання, інша позиція зводиться до характеристики публічних ліцензій як односторонніх правочинів. На сьогодні законодавство України надає свободу вибору щодо способів здійснення правоволодільцями своїх виключних прав дозволяти використання об'єкта авторського права і суміжних прав.

Наукове дослідження розкриває питання співвідношення можливостей, що надаються користувачам на підставі публічних ліцензій і особистих немайнових прав автора, а саме права вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора.

В результаті проведеного дослідження автори приходять до висновку, що публічні ліцензії можна розглядати як нове правове явище, що вносить зміни до змісту режиму охорони об'єктів авторського права та суміжних прав. Саме за

допомогою цих правочинів відбувається пристосування правових відносин до умов розвиненого інформаційного суспільства.

Ключові слова: ліцензія, майнові права інтелектуальної власності, особисті немайнові права автора, правочини, авторське право і суміжні права

Kryvosheina I. V., Starovit O. M. Public licenses in Ukrainian legislation

The article analyzes the features of legal regulation of new type of agreement in the field of intellectual property, that was regularized by the new law on copyright and related rights, which was passed on the 1 of December 2022. Before passing of the new regulatory legal act public licenses were mentioned only on the substance of recommendations. Public licenses help owners to deviate from the institute of traditional protection and disposition of copyright and related property rights, whereas not every owner wants to hold all the property rights provided by the law.

The institute of public licenses is well know in developed countries for many years, but only now was regulated in Ukrainian legislation. Today the article 48 of Law of Ukraine on copyright and related rights expands the list of agreements under which owners can dispose copyright and related property rights. This changes in Ukrainian legislation, besides interests of the owners, are related to progression of information and telecommunications technologies.

The article analyzes debatable questions on legal nature of licenses, since there are two main approaches in scientific literature: one group of scientists is based on the contractual nature of such relations and states that licenses are agreements of accession; the other position is that licenses are unilateral agreements in the field of intellectual property. Nowadays Ukrainian legislation gives freedom of choice for the owners of intellectual property rights how to realize their property rights in the field of copyright and related rights.

Scientific research also dedicated to the question of correlation of the possibilities which are given to users under public license and personal non-property rights of owners, including the right of inviolability of the work, which means that without the consent of the author is prohibited to make changes to the product, reduce and additions, etc.

As a result of the research authors come to conclusion that public license is new legal phenomenon, that changes traditional realization of content of protection of copyright and related rights. Through this new agreements in the field of intellectual property occurs adaptation of legal relations to the terms of developed information society.

Key words: license, intellectual property rights, moral rights, agreements, copyright and related rights.

Вступ. На сьогодні сфера інтелектуальної власності зазнає значних змін, які викликані як євроінтеграційними процесами, так і розвитком інформаційних технологій. Поява нового виду ліцензій, а саме публічних, в сфері авторського права і суміжних прав дозволяє розширити можливості правоволодільців щодо надання дозволу на використання таких об'єктів, а також дозволяє зацікавленим особам використовувати об'єкти без порушення прав правоволодільця і з меншими затратами щодо укладення класичних договорів. Публічне ліцензування виступає новим правовим інструментом комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Інститут публічних ліцензій сприяє розповсюдженню інформації і можливості реалізації своїх прав відповідним суб'єктом в іншій формі у порівнянні з традиційними ліцензіями. У зв'язку із прийняттям нового закону України «Про авторське право і суміжні права» в 2022 році, на рівні якого вперше з'явилося нормативне закріплення інституту публічного ліцензування, обумовлена актуальність обраної теми статті.

Постановка завдання. Завданням статті є дослідження нового правочину в сфері розпорядження майновими правами на об'єкти авторського права і суміжних прав, що знайшов своє нормативне закріплення на рівні закону України «Про авторське право і суміжні права». На сьогодні законодавство досить детально регулює питання пов'язані із класичними ліцензіями, можливістю передання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності, особливості реалізації і розподілу прав на об'єкти створені за замовленням, в той час як інститут публічного ліцензування лише проходить свій шлях становлення, що потребує більш глибокого дослідження окремих питань пов'язаних із його запровадженням.

Закріплення інституту публічного ліцензування розширює права праволодильців надаючи їм можливість вийти за межі традиційних договірних конструкцій щодо розпорядження майновими, в даному випадку авторськими і суміжними правами.

Як зазначалось раніше, публічні ліцензії знайшли своє нормативне закріплення, однак з практичної точки зору цей інститут перебуває, поки що, на стадії становлення.

Результати дослідження. Розвиток Інтернету, його проникнення в різні сфери діяльності вплинуло на правове регулювання суспільних відносин в сфері авторського права та суміжних прав. На сьогодні у вітчизняному законодавстві, а саме в Законі України «Про авторське право і суміжні права» [1], що набрав чинності 1 січня 2023 року закріплено положення щодо можливості видачі суб'єктами авторського права і суміжних прав публічних ліцензій. Попередній спеціальний нормативно-правовий акт в даній сфері не містив такого виду правочину. Стаття 48 Закону певним чином розширила перелік правочинів на підставі яких може здійснюватись розпорядження майновими авторськими і суміжними правами у порівнянні з нормами Цивільного кодексу України. Необхідно зауважити, що розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій, а також зростання можливостей доступу до творів та інших об'єктів інтелектуальної власності призводить до зміни правового регулювання відносин в окресленій сфері.

Не зважаючи на новизну інституту публічних ліцензій в Україні, вони досить давно використовуються в інших розвинених країнах. Так найбільш широке застосування такі ліцензії знайшли в ІТ-індустрії ще в 1980 рр. і поширювались спочатку лише на програмне забезпечення. На сьогодні сфера використання публічних ліцензій одним програмним забезпеченням не обмежується, оскільки цей вид ліцензії широко застосовується у сфері культури й мистецтва щодо аудіо, візуальних і текстових об'єктів авторського права, а також в інших сферах [2, с. 69].

До прийняття нового закону в сфері авторського права і суміжних прав на нормативному рівні визначення публічних ліцензій та можливість їх застосування на практиці була відсутня. Рекомендації Державної служби інтелектуальної власності щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права й суміжних прав [3] та Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування [4] мають рекомендаційний, а не нормативний характер. В той же час зазначені рекомендації надають визначення вільних публічних ліцензій, як загальнодоступного договору приєднання, що надає особі, яка приєдналася до такого договору, безоплатний дозвіл на використання об'єкта авторського права та (або) суміжних прав певними способами на умовах, визначених ліцензією. Відповідно до ст. 634 Цивільного кодексу України [5] договором приєднання є договір, умови якого встановлені однією із сторін у формулярах або інших стандартних формах, який може бути укладений лише шляхом приєднання другої сторони до запропонованого договору в цілому. Друга сторона не може запропонувати свої умови договору. Тобто публічні ліцензії передбачають приєднання до них шляхом учинення певних дій, які виражають волю особи встановити праввідносини, тобто приєднатись до умов вільної публічної ліцензії.

На сьогодні відповідно до ст. 51 Закону України «Про авторське право і суміжні права» публічна ліцензія видається шляхом оприлюднення її умов разом з наданням можливості дистанційного ознайомлення з відповідним об'єктом авторського права або об'єктом суміжних прав необмеженому колу осіб з використанням інформаційно-телекомунікаційних

систем [1]. Публічне ліцензування дозволяє вийти за межі класичного підходу щодо розпорядження майновими авторськими і суміжними правами. Можна говорити, що публічна ліцензія є пропозицією щодо встановлення обмежень належних суб'єкту майнових прав в межах і на тих умовах, які визначаються на його розсуд з наданням необмеженому колу осіб доступу до об'єкта авторського права або суміжних прав на безоплатній або оплатній основі. Так ч. 5 ст. 51 Закону «Про авторське право і суміжні права» визначає, що публічна ліцензія, в якій не передбачено сплату винагороди за використання об'єкта авторського права та/або об'єкта суміжних прав або передбачено, що така сплата може здійснюватися ліцензіатом добровільно, на власний розсуд, вважається безоплатною.

Публічна ліцензія є юридичним фактом, що згідно ст. 11 Цивільного кодексу України породжує цивільні права і обов'язки. У літературі дискусійним є питання щодо юридичної природи публічних ліцензій. У цьому аспекті окреслилось два основних підходи: одні науковці виходять із договірної природи таких відносин, розглядаючи їх крізь призму договорів приєднання. Інша позиція зводиться до характеристики публічних ліцензій як односторонніх правочинів [6, с. 20]. Відповідно до ч. 3 ст. 202 Цивільного кодексу України одностороннім правочином є дія однієї сторони, яка може бути представлена однією або кількома особами. При цьому як зазначає І.Є. Якубівський «розглядаючи крізь призму даного положення публічні ліцензії, можна констатувати, що їх надання є вольовою дією однієї сторони (правоволодільца), яка спрямована на надання дозволу на використання об'єкта іншим особам без персоніфікації останніх. При цьому цивільно-правовий наслідок такого правочину настає вже з моменту волевиявлення правоволодільца. Використовуючи об'єкт на умовах публічної ліцензії, особа діє на підставі вже наданого правоволодільцем загального дозволу».

Звернувшись знову до ст. 202 Цивільного кодексу України можемо побачити, що односторонній правочин може створювати обов'язки лише для особи, яка його вчинила. Так О.В. Жилінкова розглядає ліцензії Creative Commons (один із видів публічних ліцензій – *прим. автора*) як окремий дозвіл, тобто односторонній правочин, в якому висловлено волю однієї особи на надання дозволу використовувати об'єкт авторського права або суміжних прав визначеним способом іншій особі. Отже, суб'єкт, якому надається такий дозвіл, наділяється відповідними правами з використання об'єкта. Обов'язки за цим правочином виникають лише в сторони, яка вчинила правочин. До таких обов'язків можна віднести переважно невтручання в здійснення використання об'єкта в межах, визначених ліцензією [7]. В цьому контексті необхідно зауважити, що в цивілістичній науці в цілому існує позиція щодо характеристики ліцензій не як виду договору в сфері розпорядження майновими правами інтелектуальної власності, а як одностороннього правочину. Так, В.М. Крижна вказує, що «серед видів договорів зазначено ліцензію на використання об'єкта права інтелектуальної власності, яка насправді є одностороннім правочином. Той факт, що видача ліцензії може слугувати підґрунтям для укладення ліцензійного договору, не перетворює її у вид договору» [8, с. 569]. В свою чергу, А.О. Кодинець погоджуючись з позицією науковиці наголошує, що в межах приватного права та, зокрема права інтелектуальної власності, ліцензія розуміється як дозвіл на використання об'єкта інтелектуальної власності в обмеженій сфері [9, с. 385]. Аргументуючи позицію правової природи публічної ліцензії, як одностороннього правочину О.В. Жилінкова зазначає, що розглядаючи публічну ліцензію, як договір, необхідно враховувати вимоги щодо чинності договору як двостороннього правочину, тобто погодженої дії двох або більше сторін. Навіть якщо визнати надання ліцензії у електронному вигляді для широкого загалу публічною ofertною, сама процедура «прийняття» умов ліцензії потребує додаткових дій для висловлення акцепту. У випадку із використанням творів (або об'єктів суміжних прав) користувачем згідно з умовами ліцензії Creative Commons, цей «акцепт» не доводиться до відома правоволодільца, тобто не відбувається узгодженості волі двох сторін правовідносин. У зв'язку з цим вбачається доцільним розглядати такі ліцензії саме як односторонній правочин [10, с. 76].

Слід зауважити, що Законом України «Про авторське право і суміжні права» регулюються відносини щодо набуття, здійснення та захисту *особистих немайнових та майнових авторських та суміжних прав*, а також щодо прав особливого роду (*sui generis*), пов'язаних

зі сферою авторського права та суміжних прав. Враховуючи обмеженість правового регулювання публічних ліцензій на сьогодні, *окремо вважаємо за необхідне зупинитись на питанні співвідношення можливостей, що надаються користувачам на підставі такої ліцензії і особистих немайнових прав автора*, які як відомо є невідчужуваними, а саме права вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, у тому числі супроводження твору ілюстраціями, передмовами, післямовами, коментарями тощо без згоди автора.

Окреслене право знайшло своє нормативне закріплення в ст. 439 Цивільного кодексу України та ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Крім того, відповідно до ст. 6bis Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів незалежно від майнових прав автора і навіть після відступлення цих прав він має право вимагати визнання свого авторства на твір і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні цього твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, здатному завдати шкоди честі або репутації автора [11]. В цьому контексті необхідно звернути увагу, що відповідно до українського законодавства, по-перше, забороняється зміна твору самого автора, по-друге, зміна без його згоди. Якщо ми візьмемо за основу різновиди ліцензій Creative Commons, що є одними із найбільш розповсюджених в світі публічними ліцензіями, то деякі із підвидів таких ліцензій дозволяють змінювати, переробляти твір. З одного боку, автор свідомо надає згоду на розширення свого права на недоторканість твору шляхом можливості його зміни будь-якою особою, що відповідно вважатиметься дотриманням норм законодавства. З іншого боку, публічна ліцензія надає можливість використати об'єкт для створення на його основі нового (по суті похідного) твору, який вже буде вважатись твором іншого автора. Саме тому в цьому контексті можна говорити не про перекручення, спотворення твору, а саме про переробку, що відноситься до одного із способів використання творів. Наприклад, п. 2 ліцензії GNU GPL визначається, що ліцензіат має право модифікувати свій екземпляр або екземпляр програми повністю чи будь-яку її частину. Такі дії ліцензіата тягнуть за собою створення твору, що є похідним від програми. Ліцензіат має право виготовляти та розповсюджувати екземпляри такого твору, що є похідним [12]. Таким чином, похідним твором буде твір, який створений в результаті переробки іншого твору, правова охорона якому буде надаватись при дотриманні наступних умов: такий твір є результатом творчої праці особи, що його переробила та похідний твір перероблявся на правомірних підставах.

Вважаємо, що оскільки до одного із майнових прав авторів, відповідно до ст. 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права», віднесено право на переробку, адаптацію, аранжування та інші подібні зміни твору, застосування інституту публічних ліцензій не призводить до порушення особистих немайнових прав автора, в тому числі права на недоторканість твору в тому випадку, коли мова іде про створення похідних творів, а не спотворення оригінального твору самого автора під його ім'ям. Підсумовуючи розгляд даного питання зазначимо, що право на недоторканість твору стосується тих змін твору, які не пов'язані із створенням нового твору на підставі оригіналу (такі зміни допустимі лише за згодою автора). В той же час переробка твору припускає створення нового (похідного) твору на підставі вже існуючого оригінального твору.

Висновки. Публічні ліцензії можна розглядати як нове правове явище, що вносить зміни до змісту режиму охорони об'єктів авторського права та суміжних прав. Саме за допомогою цих правочинів відбувається пристосування правових відносин до умов розвинутого інформаційного суспільства. Публічні ліцензії в сфері авторського права та суміжних прав розширяють можливості правоволодільців щодо надання дозволу використання об'єкта авторського права і суміжних прав для створення на його основі нового (по суті похідного) твору, що не призводить до порушення особистих немайнових прав автора, а саме права вимагати збереження цілісності твору, протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору без згоди автора. За допомогою публічних ліцензій реалізується правомочність суб'єкта авторського права або суміжних прав щодо розпоряджання майновими правами на відповідні об'єкти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 1.12.2022р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20/conv#n693>
2. Н. Бааджи, А. Кирилюк Порядок використання вільних публічних ліцензій у режимі онлайн. *Юридичний вісник*. № 4. 2016. С. 65-73
3. Рекомендації щодо застосування вільних публічних ліцензій на використання об'єктів авторського права й суміжних прав. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=805c49ed-9f0d-4cb2-b7c4-8befb54c8b6f&title=RekomendatsiiSchodoZastosuvanniaVilnikhPublichnikhLitsenziiNaVikoristanniaObktivAvtorskogoPravaIsumizhnikhPrav>
4. Рекомендації щодо забезпечення правомірності використання комп'ютерних програм вільного користування. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&isSpecial=True&id=ed96ce7f-d450-41ff-9b65-4bf03e08f71f&title=RekomendatsiiSchodoZabezpechenniaPravomirnostiVikoristanniaKompiuternikhProgramVilnogoKoristuvannia>
5. Цивільний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15/conv#n3149>
6. І.С. Якубівський Юридична природа публічних ліцензій в сфері авторського права і суміжних прав. *Право та інновації*. № 2 (10). 2015. С. 19-26
7. Жилінкова О. Реалізація прав інтелектуальної власності в Інтернеті за допомогою ліцензій Creative Commons. URL: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=3634>
8. Право інтелектуальної власності: Академ. курс: підручник для студ. вищих навч. закладів за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. Київ. 2007р. 696 с.
9. А.О. Козинець Цивільно-правове регулювання зобов'язальних інформаційних відносин. Монографія. 2016р. 582 с.
10. О.В. Жилінкова Договірне регулювання відносин щодо інтелектуальної власності в Україні та за кордоном. Монографія. 2015р. 280 с.
11. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051#Text
12. GNU General Public License URL: <https://www.gnu.org/licenses/gpl-3.0.html>

